Az orosz vígjáték atyja

Emlékezés Gribojedovra

A sors különös iróniája folytán A. Gribojedov, a XIX. század egyik legnagyobb orosz írója művei csak a felszabadulás után kerültek magyar nyelven az olvasó kezébe. Pedig Gribojedov, kivel hazánkban oly mostohán bántak, több figyelmet érdemel.

Az orosz irodalomban Puskinnal együtt ő volt a kritikai realizmus megalapítója, »Az ész bajjal jár« című halhatatlan komédiája pedig az orosz nemzeti dráma kezdetét jelentette.

Moszkvában 1795. január 15-én, egy régi nemesi családban született. Gazdag szülei professzorokkal és külföldi nevelőkkel taníttatják. A feltűnően tehetséges fiú gyorsan elsajátítja a tudományok alapjait és már 11 éves korában a Moszkvai Egyetem hallgatója lesz, ahol együtt tanul a jövő dekabristáival. Két év alatt elvégezve az irodalmi, újabb két év alatt a jogi fakultásokat, 1810-ben a fizika-matematikai kar hallgatója lesz. Ekkor már jól beszéli a francia, angol, német és olasz, behatóan tanulmányozza a görög és latin nyelveket (később még arabul és perzsául tanul). Ezenkívül kitűnő zeneszerző, elsőrendűen zongorázik, és mint később kiderül — tehetséges író, kiváló diplomata. Joggal mondhatjuk, hogy kora egyik legtehetségesebb és legműveltebb embere volt.

Napóleon oroszországi hadjárata idején a hazafiasság érzése őt is az önkéntesek sorába szólítja, azonban a harcokban részt venni tőle nem függő okokból nem tud. Három évi katonai szolgálat után a pétervári Külügyi Kollégiumban dolgozik, mint hivatalnok. Gribojedovot azonban az irodalom és színház jobban érdekli. Ismeretséget köt a fővárosi írókkal, fordít, társszerzője »A saját család«, »A hallgató«, »A színlelt hűtlenség« című komédiáknak. Anyja követelésére 1818-ban mégis diplomata lesz és Perzsiába utazik.

A három éves perzsiai szolgálat ideje alatt érik meg benne főműve, »Az ész bajjal jár« című komédia létrehozásának terve. Gyermekkora, moszkvai emlékei és későbbi ismeretei alapján ott írja meg a komédia első két felvonását. 1822-ben a kaukázusi hadseregben szolgál, majd hosszabb szabadságra megy Moszkvába, ahol akkor fejeződött be a háború során leégett házak újjáépítése. »A házak ujak, az előítéletek azonban a régiek« — állapítja meg keserűen a város nemessége életéről. Ezt a megkövesedett, lassú, gondtalan életet szatírája merész eszközeivel «Az ész bajjal jár» két utolsó felvonásában különös élességgel ábrázolja.

A mély érzésekkel teli, forrószívű, becsületes, haladó gondolkodású ifjú nemes Csáckij, a darab egyetlen pozitív hőse, merészen szembeszáll ezzel az álnok élettel és leleplezi azt:

Kik hát, akikről példát vehetünk?
Azok, kik rablásban megtollasodtak,
S kit törvény ellen sógor, koma véd,
Kik palotákat raknak szerteszét,
Kik dúskálnak, zabálnak, tékozol-
[nak . . .

A komédia tragikusan végződik. Ez azonban nem szerelmi, hanem társadalmi tragédia. Csáckij nem annyira Zsófia szerelme elvesztése miatt, mint a néptől való elszakítottsága miatt kesereg. Ezt ugyan ő maga nem látja tisztán. Csáckij érzi, hogy **abban** a társadalomban neki nincs helye:

Hová kerültem? Jaj, miféle sorba?
Hajt, kínoz, átkoz egy hóhéri csorda!
A hűtlenek, a sunyik és a sandák,
A pletykások, a szájasok, a rondák.
A korlátolt, a suta meg az álnok,
Rossz vénasszonyok, locska
[aggastyánok,
Kik megrokkantak már a
[förtelemben . . .

Csáckij tudja, hogy neki el kell menni. **Ott** a Szent szövetségre s a fámuszovokra, szkálozubokra, molcsálinokra és a hozzájuk hasonlóakra épülő cári-nemesi önkény őt nem engedi szóláshoz jutni. **Abban** a környezetben őt nem értik meg, neki más emberek társaságát kell keresnie. Elhatározza, hogy felkutatja **azt a helyet,** ahol «megalázott lelke» «megértésre talál». (Sajnos, az Új Könyvtár 1948-as, hazánkban eddig első és utolsó kiadásában Fáy E. Béla és Kardos László tolmácsolásában megjelent komédia idevágó része is — sok más résszel együtt — félreérthető, mert **azt a helyet** rosszul «egy sötét zugoly»-nak fordították). Csáckij minden valószínűség szerint a dekabristák szövetségébe ment. Az ő útját így értelmezték Gribojedov kortársai is. Köztudomású, hogy Gribojedovot a dekabrista felkelés egyik vezetője, Rilejev nyíltan «a miénk»-nek nevezte, s hogy Gribojedov több mint 25 dekabristával szoros kapcsolatban állt. Lehetséges, hogy tagja volt egyik forradalmi titkos társaságnak is. Felkelésükben valószínűleg nemcsak azért nem vett részt, mert abban az időben — 1825. decemberében — a Kaukázuson tartózkodott. Gribojedov szkeptikus szemekkel nézte a dekabrista mozgalmat: «száz zászlós akarja Oroszország egész társadalmi rendjét megváltoztatni» — mondta ő kételkedve az ügy sikerében, de együttérezve. A szerző Csáckij alakjában kora legelőrehaladottabb típusát, a nemesi forradalmárt rajzolta meg, de nem önmagát. Gribojedov a dekabristáknál távolabb lát. Kezdéti vereséget szenvedve Csáckij kénytelen elvonulni, feladni a harcot. Ez a kor dilemmája: a gondolkodó ember alul marad a környezetével vívott harcban, habár erkölcsileg igaza van. Az ész bajjal jár! A komédiában rajta kívül Gribojedov a nemesi Moszkva típusai egész sorát rajzolta meg.

„Az ész bajjal jár« — realista mű, hű tükre kora életének és társadalmi-politikai harcának. Különös figyelmet érdemel a komédia formája. Gribojedov könnyned, tömör versekben írta művét, melyekben a XIX. század eleje moszkvai köznyelvének sajátságait zseniális ügyességgel szabad, változó-verslábú jambusokban adja vissza. Gribojedov hőseit reálisan, azok szociális és történelmi függőségükben ábrázolta. Jellemrajzolásban tökéletességet ért el. A reális életről írt, az élet mélységeiből merített anyagok alapján. Ez adott jogot a szerzőnek az eddigi drámai «szabályok» félredobására. Ez tette lehetővé, hogy a szerző egyesítse művében a lírikát és a szatírát, a drámát és a komédiát, a nemesi gondolatokat és a humoros jeleneteket. »Az ész bajjal jár« harcos mű, melyet a szerzőnek a jobbágyi rabság és az önkény iránt érzett gyűlölete, haza- és szabadságszeretete hat át. A mű — mivel a cári cenzura betiltotta kiadását — kéziratban terjedt. A komédia első legális, teljes nyomtatását csak 1862-ben engedélyezték. Gribojedovra felfigyelt a rendőrség politikai osztálya is, 1826-ban közvetlenül a decemberi fölkelés leverése után, letartóztatják. A forradalmárokkal való kapcsolatát bizonyítani nem tudják, s így négyhónapos vizsgálati fogság után ismét a Kaukázusra utazhat. Gribojedov világnézete a demokratizálódás irányában fejlődik tovább. Mindinkább a széles néptömegek mozgalmával, a nép hősiességének megjelenésével foglalkozik. Erről tanúskodnak jegyzetei és vázlatai (»1812-es év«, «Rodamistos és Zenobia», «Grúz éj»), sajnos, ideje ezeknek a terveknek a megvalósítására már nem volt. Diplomáciai munkája minden idejét leköti. A perzsa—orosz háború fegyverszüneti és a békekötéssel kapcsolatos tárgyalásait orosz részről ő vezeti. Az előnyös békeszerződés szövegét, melynek kivívásában nagy része volt, ő viszi Pétervárra. Az uralkodó személyesen fogadja. Gribojedov kihasználja az alkalmat és száműzött dekabrista barátainak kegyelmet kér. A cár diplomáciai munkájáért kitünteti és . . . követnek küldi Perzsiába, amit Gribojedov joggal nevezett «politikai száműzetésnek». 1828 augusztusában feleségül veszi az ismert grúz költő, Csávcsávádze leányát. Röviddel ezután Teheránba utazik. A békekötés alatt sok személyes ellenséget szerzett a perzsa főurak között, kiknek nem okozott nagy nehézséget a békeszerződés pontos betartását követelő Gribojedov ellen hangolni a fanatikus tömeget. Ebben tevékenyen részt vettek a perzsa főpapok és az angol követ is. A részeg csőcselék 1829. február 10-én megtámadta az orosz követséget és felkoncolta a Gribojedovval az élükön bátran harcoló kozák őrséget és a követség alkalmazottait. Holttetemét feleségére Tbiliszibe szállíttatta.

Most születésének 160. és halálának 126. évfordulóján mi is tekintsünk hálával és tisztelettel Gribojedovra, aki szellemi kortársunk volt eddig is és az is marad.

Bálint István

Tapasztalatok az Alkotmány TSZ vezetőségválasztó közgyűléséről

A gyűlést délután 1 órára hirdették. Nem sok híjával a megbeszélt időre ott is volt mindenki. Valamennyien tudták miről van szó: a működési szabályzatnak megfelelően most új vezetőséget választ a tagság, a legjobbak közül az arra legérdemesebbeket. Már a gyűlés időben való megkezdésén is látszott, hogy a pártvezetőség és a régi igazgatósági tagok foglalkoztak ennek a nagyjelentőségű eseménynek az előkészítésével. Egy hónapig tartott a vezetőség részéről a TSZ-ben hasznos közvéleménykutató munka.

Sokan már hetekkel ezelőtt papíron is megtették javaslataikat a jelölőbizottságnak, hogy kiket szeretnének az új vezetőségbe.

A jelölőbizottság a beérkezett vélemények alapján készítette el a megválasztásra kerülő igazgatósági tagok, az ellenőrző bizottság, a szociális bizottság és a versenybizottság tagjainak névsorát.

A gyűlés kezdetén Nagy Sándor elvtárs, a régi elnök beszámoló beszédében ismertette azokat az eredményeket, melyet a vezetése alatt álló igazgatóság elért. Rámutatott arra, hogy egy évvel ezelőtt még a szövetkezet sok tagja elkívánkozott innen. Sokan voltak, akik 1953. őszén ki is léptek. A 120-as tagság csaknem a felére csökkent. Most viszont már egészen más a helyzet. Az elmúlt őszön már közel negyven új belépő jelentkezett.

Ebből is látható, hogy a vezetőség, bár a munkában nem ritkán súlyos hibákat is követett el, az elmúlt év alatt jó eredménynyel dolgozott. Ezért a régi igazgatóság több tagját újra beválasztották a vezetőségbe.

Nagy Sándor elvtársat a közgyűlés ezévre is megbízta az elnöki teendők további ellátásával. Dudás Mihály elvtársat, Pataki József elvtársat, Kalmár József elvtársat is egyhangúlag, mint az igazgatósági tagságra legérdemesebbeket választották be a vezetőségbe. A TSZ MNDSZ szervezete részéről Zimonyi Józsefné és a DISZ szervezet részéről pedig Venczel Sándor fiatal tag kapott helyet a vezetőségben. Az új igazgatóság hetedik tagjaként beválasztották Gazdag Jánosnét, a szövetkezet egyik legjobban dolgozó és — mint ahogyan a közgyűlésen mondták — mindent meglátó tagját is.

Az ellenőrző bizottságba a jelölőbizottság Herczeg Imre, Venczel József és Juhász Pál elvtársakat javasolta. Mind a három régi, szorgalmas tagja a TSZ-nek.

A szociális bizottságba Molnár György, Vidács Ferenc elvtársak, és Berkó Péterné kerültek.

A közgyűlésen számos hozzászólás, s az új vezetőség számára sok igen értékes javaslat hangzott el. Többen elmondották, hogy

egyes elvtársakat miért javasolnak az új vezetőségbe, hogyan érdemelték ki eddigi munkájukkal ezt a nagy megtiszteltetést. Elmondották azt is, mit várnak az újonnan beválasztott elvtársaktól.

Kudjer Antalné különösen a tavalyi versenybizottság munkájával kapcsolatban vetett fel hibákat, de bírálta a városi tanács és a Városi Párt-Végrehajtóbizottság munkaversenyükkel kapcsolatos munkáját is.

— Tavaly is, mint az idén a Táncsics TSZ-el versenyeztünk — mondta. Amikor versenybizottságunk elment, hogy értékelje a versenyben elért eredményeket, a tanács és a Városi Párt-Végrehajtóbizottság kiküldöttei sohasem voltak jelen. Ebből aztán az következett, hogy később a versenybizottság sem törődött sokat az ügygyel, teljesen ellaposodott, megszünt a verseny. Ebben az évben ilyen hiba nem történhet meg.

Kalmár elvtárs, a TSZ párttitkára elmondotta, hogy a régi versenybizottság a gazdaságon belüli versenyt sem irányította rendesen. Amikor a nők munkáját kellett volna kiértékelni, mindig egyszerűen csak megállapította a bizottság, hogy az asszonyok mind jól dolgoztak, de már arra nem került sor, hogy kimutatták volna, egyénenkint ki milyen eredménnyel végezte munkáját.

Szóbakerült a brigádvezetés és a TSZ tagok állandó foglalkoztatásának ügye is. A munka szervezetlensége miatt előfordult, hogy a tagok közül nem egyszer többeknek haza kellett menni azért, mert a brigádvezetők nem tudtak munkát adni nekik, bár

munka lett volna bőven, csak a szervezetlenség miatt nem tudták, mihez is fogjanak.

A közgyűlés lényegében elérte célját, azonban a többi vezetőségválasztó közgyűléseknek, — melyeket még ezután tartanak szövetkezeteinkben — lényegesen jobbaknak kell lenni.

Sok kérdéshez hozzászóltak, de megfigyelhető volt, hogy a javaslatok, ötletek nagyobb részét mindössze négy-öt többször felszólaló TSZ tag tette meg. Pedig a többieknek is, mindenkinek megvolt a saját véleménye. Voltak, akik nem értettek egyet egyes jelölésekkel, véleményüket azonban mégsem modták el. Hiba volt ezen a közgyűlésen az is, hogy az új igazgatósági és bizottsági tagok munkájáról igen kevés kritika hangzott el. A tagság nem mutatta meg az új vezetőségnek azt a helyes utat, amelyen haladnia kell, hogy az új évben még eredményesebben tudja irányítani a szövetkezetet.

A közeli napokban, hetekben Szeged valamennyi termelőszövetkezetében új vezetőséget választanak.

Ezeknek a közgyűléseknek sokkal harcosabbaknak, bírálóabbaknak kell lenni.

Fontos, hogy minden tag bátran, gátlás nélkül mondja meg véleményét. A pártvezetőségnek nem elég csak a tagság egyrészével beszélni, hanem mindenkinek meg kell magyarázni a közgyűlés jelentőségét, s azoknak a feladatoknak a nagyságát, melyeknek végrehajtása az új vezetőségre vár.

A még alaposabb, jobb politikai előkészítő munka a biztosítéka annak, hogy többi szövetkezeteinkben is valóban az arra legérdemesebbek kerüljenek az irányítás élére.

Ma két mezőgazdasági tárgyú előadás lesz a Pártoktatók Házában

A Szegedi Városi Párt-Végrehajtóbizottság a Pártoktatók Házában a termelőszövetkezetek és gépállomások gazdaságvezetőinek, igazgatóinak és politikai munkásainak részére előadássorozatot indított. Az előadássorozat két előadását ma, szombaton délelőtt 9 órai kezdettel tartják meg.

Az első előadást Makra Mihály elvtárs, a Szegedi Pártbizottság mezőgazdasági osztályának vezetője tartja «A párt- és gazdaságvezetők feladatai a termelőszövetkezetekben» címmel.

Makra elvtárs előadásában foglalkozik a TSZ üzemi párttitkárok, pártaktívák munkájának helyes megszervezésével, a kommunisták nagy szerepével a tavaszi mezőgazdasági munkákra való jó felkészülésben.

A második előadás is aktuális kérdéssel, a helyes talajerőgazdálkodással foglalkozik. Előadója dr. Bérczi László járási főagronómus.

Termelőszövetkezeteink vezetői, igazgatósági tagjai, párttitkárok és kommunista aktivisták minél többen vegyenek részt ezeken az előadásokon saját munkájuk további javítása érdekében.

Szimfonikus zenekari hangverseny vasárnap délelőtt a szinházban

Hosszú idő után, az idei évadban először rendez szimfonikus zenekari hangversenyt a Szegedi Állami Nemzeti Színház vasárnap, január 16-án délelőtt 11 órai kezdettel. A hangverseny műsora a következő: Mozart: D-dur divertimento, Mozart: D-dur (Haffner) szimfónia, Mozart: D-dur hegedűverseny, Gluck: Boldog lelkek tánca az Orfeuszból (fuvolaszólót Lajos Béla játssza). A Szegedi Állami Nemzeti Színház zenekarát Simon Albert vezényli. Közreműködik Várnagy Lajos hegedűművész. Jegyek a színház pénztáránál válthatók.

Építkezés az újszegedi Tanítóképzőben

Mindenütt csend. A Tanítóképző rozsdás, nagy vaskapuján nem lehet bejutni. Erős, nagy lánccal van összekötve és még le is lakatolták. Az oldalkapun azonban annál nagyobb a „forgalom". Emberek jönnek-mennek. A kapun belépő ember azonnal megállapíthatja: itt nagy építkezés folyik.

Vékonyabb-vastagabb vas- és betoncsövek, malteres teknők, téglás és kavicshalmazok állanak az udvaron. Szorgalmas munkások dolgoznak. A téli szünet megkezdése előtt itt járt ember most eltéved. A volt igazgatói irodában Annus Antal, a tanulmányivezető üdvözli a belépőt és közli, hogy egy „kis átrendezés" történt — két ajtóval odébb van az igazgatói iroda. De nemcsak az idegen, hanem még az iskola igazgatója, Döme Mihály is eltévedt az építkezések miatt. Két hétig volt ugyanis Budapesten. — Amikor visszaérkezett, csodálkozva látta: minden szoba, terem eredeti helye megváltozott.

Az újszegedi Tanítóképző tanári karának már sok álmatlan éjszakát okozott az iskola termeinek helytelen elrendezése. Az iskolában a szertárak az emelet szép keleti és déli fekvésű termeiben, — az osztályok rosszabb helyen voltak.

Az alagsorban lévő termek egészségtelenek voltak. A rossz szigetelés miatt víz szivárgott fel a falakba. A szülők, az iskola orvosa, a tanári kar már évekkel ezelőtt kérte a tanácsot, hogy változtassanak ezen. De csak most, 1954—55-ben jött el a változás ideje. Nagy Ernő matematika-fizika szakos tanár tervei végre megvalósulnak.

Hogyan kezdődött?

A Csongrád megyei Tanács oktatási osztálya 122 ezer forintot bocsátott az újszegedi Tanítóképző rendelkezésére. De ki csinálja meg? 1954. decemberében az építő vállalatok már nem vállalták a munkát.

„Segítünk mi is" — próbálták meggyőzni a tanárok a vezetőket és a munkásokat. A téli szünet megkezdésével aztán megindult az építkezés. Falak tüntek el, falak emelkedtek. Turi Géza és Nagy Ernő tanár úgy dolgoztak, hogy bármelyik kőművesnek dicséretére válhatott volna.

De nemcsak a férfi pedagógusok, hanem a nők is kivették részüket az építkezésből. Ferenczi Istvánné és Fodor Jánosné is fürgén, vidáman hordták a téglát, a maltert a falrakáshoz.

H. Kovács István — fia a Tanítóképző tanulója — kőműves Szolnokon. De minden szombaton késő éjszakáig, s vasárnap egész nap az iskolában dolgozott. Ott volt az építkezésnél Kiss József asztalos, a Száva orvosházaspár, Bordás Ferenc százados feleségével: építették a tanulóknak az egészséges iskolát, a második otthont.

— A természettudomány oktatásának nem voltak meg iskolánkban az előfeltételei, — mondja Gaál Géza. — Nem volt megfelelő előadótermünk.

— De most már van, — magyarázza Döme elvtárs, az iskola igazgatója és büszkén mutatja az alagsorban a nagy előadótermet.

Itt ezelőtt két osztály terme volt. A tanárok lebontották a közfalat, megjavították a szigetelést. A nagyterem még nincs egészen kész. Kő- és vakolathalmazok vannak még itt.

Az előadóterem nagy ablakain már a sötétítéshez szükséges anyag is megvan. Ez az iskolát patronáló üzemek, az Ujszegedi Kender-Lenszövő Vállalat és a Ruhagyár ajándéka.

Szép, nagy korszerűen berendezett terem, előadói asztalán víz-, gázcsap. A táblát három reflektor világítja meg. A táblával szemben lévő falon óriási vetítőtáblát helyeztek el, mellette hangszóró. Ez is a tanárok munkája.

Az 1955. év első tanítási napján új osztályterem, korszerűen berendezett előadóterem várja a diákokat. A tanárok számára is lesz meglepetés. A régi, barátságtalan tanári szoba helyett egy új kedves szoba várja őket.

(j. zs.)